

Filofteia Lăcătușu, un cântec stins la 30 de ani

Dorin Brozba

La 7 iunie 1947, vine pe lume Filofteia Daju¹. După terminarea ostilităților celui de-al doilea război mondial, românii, laolaltă cu celelalte națiuni din Europa și de pe alte continente, căutau să înceapă o nouă viață tihnită, de care fuseseră vitregiți vreme foarte îndelungată.

În satul Dealu Roșu, comuna Alunu, județul Vâlcea, aflat la câțiva zeci de metri de granița cu județul Gorj, Maria și Victor Daju, căsătoriți prin 1945, aveau deja o fetiță, născută în 1946, pe care o botezaseră Victoria, nume dat în cinstea biruirii fascismului, iar acum, la vreme de ciresar a lui 1947, așteptau din zi în zi să vină pe lume și ce-a de-a doua odraslă pe care o presimțeau a fi tot fată. Mult nici n-a prea durat, fiindcă, în după amiaza zilei de 7 iunie 1947, puțin după ora 15, în micuța și cocheta căsuță aflată chiar pe coama dealului, împădurit de jur-împrejur cu păduri de stejar și pin, s-au auzit primele plânsete ale nou-născutului. Era, într-adevăr, o fetiță vioaie, cu greutatea puțin trecută de trei kilograme, care a fost primită pe lume cu multă bucurie de întreaga familie Daju, precum și de unchii, de mătușile, de verii și de bunicii Iosu, rubedeniile aflate nu departe de casa tinerilor Maria și Victor Daju².

Pentru Maria, proaspăta mămică, noaptea de 7 spre 8 iunie n-a fost prea liniștită. A avut un vis ciudat, în care se făcea că un roi de viespii se aciuiase pe trupul pruncuței sale, forțând-o să le alunge disperată cu un batic înflorat, ce-l purta pe cap. Într-un târziu, înfiorată de țipetele sfâșietoare ale fetiței, cu sufletul aproape sufocat de spaimă, a reușit să izgonească viespile care s-au înălțat rapid, ca un mic norișor, îndreptându-se în zare, până în turla bisericii de la capătul satului Alunu. Lac de sudoare, trezită brusc din somn la orele trei ale nopții, cu micuța la sân care sugea liniștită, mama n-a putut să mai pună geană pe geană până dimineața, când le-a povestit celor din familie, oarecum înfiorată, visul de pe timpul nopții.

Considerând că un asemenea vis nu-i decât un mesaj al Necuratului, bătrânele din familie au luat pe un vătrai jar din vatră, au presărat pe el câțiva bobșori de tămâie și au împrăștiat fumul cu râvnă, prin casă, prin curte, precum și la

¹ Dorin Brozba, *Filofteia Lăcătușu, un cântec stins la 30 de ani*, Târgu-Jiu, 2007, p.12

² Ibidem, p.13

ieșirea din gospodărie, pe ulicioara din apropierea casei. Apoi, rînd pe rînd, părinții, bunicii și celelalte rubedenii au considerat că, în urma unui astfel de vis urăcios, mititica e musai să poarte un nume de . . . sfântă ! Unii doreau s-o cheme Paraschiva, alții Maria, ceilalți, Elena, însă, într-un final aprins, susținut și de cei doi proaspeți părinți, câștig de cauză a avut bunicul ei din partea mamei, Vasile Iosu, care i-a convins pe toți că ar fi cel mai nimerit este s-o boteze Filofteia! Aceasta era sfânta lui favorită deoarece își avea locul în calendarul creștinătății tot într-o zi de șapte, ce-i drept, în decembrie, iar de curînd, o rudă apropiată, grav bolnavă, vizitase sfintele moaște ale Filofteiei, de la mănăstirea Curtea de Argeș, tămăduindu-se complet, fără să mai aibă probleme cu sănătatea.

Astfel, pe data de 8 iunie 1947, în jurul orei 12, Victor Daju și-a înregistrat cea de-a doua copilă în catastifele Primăriei Alunu, de unde i s-a eliberat și certificatul de naștere, cu numele de Filofteia Daju.

La 14 ani, în 1961, Filofteia cântă cu banda faimosului Nelică Popescu. După ce a absolvit Școala gimnazială din Alunu, Nelică Popescu, cel mai faimos rapsod popular din zona Horezului, Alimpeștiului și Roșiei de Amaradia, a aflat că prietenul său de cântări³, Vasile Gogenete, are o nepoată plină de talent, cu o voce fermecătoare, și îi propune acestuia să-i dea voie să cânte la câteva petreceri și cu banda sa de lăutari. Pe moment, bunicul are o strângere de inimă la gândul că și-ar putea pierde nepoata din banda sa, dar, pe de altă parte, conștientizează că alături de Nelică poate să-și diversifice repertoriul și să capete o faimă și mai mare în zona Vâlcei și a Gorjului.

Transferul în banda lui Nelică a fost de bun augur, fiindcă aici a cunoscut, pe lângă șeful cel mare, bun solist vocal și viorist, niște maeștri ai genului, cum erau Neluță Cazacu, la acordeon, Nițu Ardeoaica, la țambal, Ducu Diță, la tobă, și Dumitru Joițoiu, la contrabas. Repertoriul Filofteiei se compunea în special din baladele, doinele și cântecele locului, culese de la bunicul Gogenete, de la tatăl Victor Daju, iar acum, iată, de la maestrul Nelică Popescu. Copila era fascinată și de cântecele Privighetorii nației românești, Maria Lătărețu, și aproape de fiecare dată, când avea ocazia, cânta cu mult curaj și talent creații minunate, cum sunt : „Voi, voi, voi, mândrelor, voi”, „Tu, mamă, când m-ai făcut”, „În pădure la Stroiști”, „Trei în lume nu se poate”, „Ce-ai în gură, Mărioară ?” sau „Teiule, frunză rotată”, fapt ce cucerea oriunde ascultătorii, deși era o simplă copilă de numai 14 ani, sărăcuță, ce provenea dintr-o familie numeroasă, căreia unii cunoscători ai folclorului îi prevesteau o carieră artistică excepțională, socotind-o, pe drept cuvînt, chiar o demnă urmașă a Mariei Lătărețu !

Filofteia pleacă din casa părintească, la doar 15 ani. Odată cu lăsarea la vatră, Mite Lăcătușu s-a ținut de promisiunea făcută în scrisori Filofteiei și într-o zi de joi a lui noiembrie 1962, însoțit de Constantin, tatăl său, de Titu, fratele mai mare, și de nașii acestuia, Ioana și Petrică Pițian, au plecat în Dealu Roșu, satul

³ Ibidem, p.23

cântăreței, pentru ca s-o pețască la părinți⁴. La revederea după timpul ce trecuse destul de greu, tinereii, împreună cu familiile, au convenit să se împreune din acele zile iar actele și nunta să le facă după un an de zile, când fata împlinea 16 ani și putea să-și legalizeze oficial căsătoria în actele de stare civilă.

„La fel ca și noi – își reamintește Mite Lăcătușu acum, după mai bine de patru decenii –, familia Daju era foarte săracă, avea mulți copii și ne-a dat fata în speranța că ea va continua să cânte cu trupa noastră iar viața îi va fi mult mai ușoară, alegând această cale. Când am plecat de acolo, Filofteia, viitoarea mea soție, era îmbrăcată într-un taioraș bleu, fără buzunare, iar în picioare avea niște papuci de cauciuc. Cam asta era întreaga ei avere, în acel timp îndepărtat. . . ”

Pe drumul de întoarcere, când s-a mers pe jos, vremea a fost extrem de friguroasă, dar nimeni nu s-a plâns în vreun fel, cale de zece kilometri, până la domiciliul Lăcătușilor de la Zorlești. De-acum, iată, foarte tânăra Filofteia, fata lui Victor Daju și nepoata lui Gogenete, se îndrepta în viață pe un drum încă necunoscut, dar plin de promisiuni . . .

De la 1 noiembrie 1963, prin căsătorie, Filofteia Daju devine Filofteia Lăcătușu. Vreme de un an de zile, banda lui Costică Lăcătușu, căreia i se adăugase și proaspăta noră, Filofteia, deja cunoscută în rândul sătenilor din Zorlești și din împrejurimi, a cântat la foarte multe nunți și petreceri, fermecând oamenii de toate vârstele prin frumsețea cântecelor sale. O seamă din cântecele tinerei soliste făceau parte din repertoriul Mariei Lătărețu și ale Mariei Ciobanu, prima, vestita gorjeancă de peste deal de Zorlești, din Bălcești, iar cealaltă, de mai încolo de Alunul natal, din Roșiile de Vâlcea.

Toate eforturile întregii familii Lăcătușu, depuse în această muncă nu tocmai ușoară, cum pare pentru necunoscători, Mite Lăcătușu și Costică Rogojanu, la vioară, Costică Lăcătușu, la chitară, Mielu Lăcătușu, la țambal, Filimon Pițian, la tobă, și Filofteia, solistă vocală, aveau un rost bine definit : să-i facă o nuntă frumoasă și lui Mite, ca fratelui cel mare, Titu, căsătorit, la locul lui, pentru ca mai apoi să-i construiască și o casă unde să locuiască alături de tânăra Filofteia și de copiii lor. Primul pas a fost făcut prin oficierea căsătoriei la 1 noiembrie 1963, când Filofteia(Nuți sau Nuțu, cum era alintată) a devenit soția lui Dumitru (Mite) Lăcătușu, purtând de-acum numele de FILOFTEIA LĂCĂTUȘU⁵.

Nunta celor doi tineri a avut loc la Zorlești, în anul 1964, și a fost săvârșită odată cu botezul micuțului Daniel, fiul lor, care a venit pe lume chiar în același an. Petrecerea a ținut trei zile și trei nopți : s-a cântat și s-a dănuțuit meștereste iar bucuria celor prezenți a fost. . . recompensată cu bucate și cu băuturi alese, de unde n-au lipsit sarmalele, piftia, friptura la țest și deliciosul tocan de oaie, stropite din belșug cu țuică de prună și cu vin rubiniu de Zorlești ! Așadar, noua familie Filofteia, Daniel și Mite Lăcătușu plecase în viață cu mult optimism și cu multă, multă bucurie.

4 Ibidem

5 Ibidem, p.39

Gelu Barabancea o transferă pe Filofteia Lăcătușu la Ansamblul Artistic „Doina Gorjului”.

Succesul Filofteiei Lăcătușu, de la Craiova, n-a trecut neobservat nici de Gelu Barabancea, directorul și dirijorul Ansamblului Artistic „Doina Gorjului” din Târgu-Jiu, instituție înființată cu un an mai înainte, în 1968, care dorea să facă performanță în actul cultural numai cu artiști de mâna întâi. Într-o seară, după un spectacol al gorjenilor la Râmnicu-Vâlcea, maestrul Barabancea, prin intermediul vărului său, Fănică Barabancea, membru al Tarafului „I. T. A. ” din orașul de pe Olt, a reușit să discute cu soții Lăcătușu, Filofteia și Mite, cărora le-a cerut să vină la Târgu-Jiu și să lucreze împreună. De obârșie gorjeni, Filofteia și soțul au acceptat propunerea maestrului și în decembrie 1969 erau deja angajați la „Doina Gorjului”. Filofteia a fost încadrată pe post de solistă vocală iar Mite, șofer pe autobuzul Ansamblului.

Pe atunci, la începutul anilor '70, sediul „Doinei Gorjului” se afla în incinta Teatrului de vară, loc unde își desfășoară activitatea în zilele noastre Școala Populară de Artă Târgu-Jiu. Maestrul Gelu Barabancea era inginer de profesie, însă, printr-o ambiție ieșită din comun, puțin mai târziu, absolvise cu rezultate excepționale și Conservatorul bucureștean. De loc din Corabia, județul Olt, dirijorul venise la Târgu-Jiu să facă lucruri deosebite cu acest ansamblu artistic și avea susținerea totală a Comitetului județean al Sindicatelor, organul ierarhic superior de care aparținea această instituție culturală.

Familiști fiind, cu un copil în întreținere, soților Lăcătușu li s-a repartizat un apartament pe strada Minerilor, după care, în scurt timp, au intrat vârtos la treabă! Gelu Barabancea era un om foarte pretențios cu toți cei ce erau în preajma sa. Nu accepta jumătățile de măsură și era un adversar neîmpăcat al artiștilor care prestau în. . . particular, pe la nunți , boteze și alte cumetrii. În fiecare luni de dimineață, la ora nouă, când începeau repetițiile, fiecare solist era testat la voce iar pe cei ce „călcau strâmb” îi trimitea imediat acasă, pentru două-trei zile, fără să fie salarizați.

Socotit de toată lumea drept cititorul incontestabil al Ansamblului Artistic „Doina Gorjului”, Barabancea a reușit ca în mai puțin de doi ani de zile, după o serie de concursuri foarte severe, să adune o pleiadă de valori autentice, așa cum erau : Ileana Leonte, Sica Rusu Durlai, Filofteia Lăcătușu, Nelu Bălășoiu, Mihai Lazăr, soliști vocali, Niculae Petre Emil(Dide), Ionel Puia, Costică Burleanu, Nelu Ciocan, Nicolae Lătărețu, Florea Stan, Ion Enoiu, Alexandru Tănase, Ion Bobirci, Alexandru Trohonel, Ion Lătărețu, Tudor Mustățea, Virginica Surcel, instrumentiști, sau Dumitru Durlai, Mihai Pilaf, Porumbița Mitran, Florea Dobrescu, Florin Badea, Florentina Florescu, Elena Pârcălăbescu, Maria Codreanu, Ioana Iureșel, Melania Smeu, Florea Merișor, dansatori.

Oricare cititor ce parcurge cu privirea, fie și în treacăt, aceste nume ajunse celebre ulterior, își dă seama cu ușurință de marea valoare a Ansamblului Artistic

„Doina Gorjului”. Ca urmare, an de an se organizau turnee de câte două-trei luni în întreaga țară, obținându-se bani frumoși, succese și multă faimă pentru toți cei ce evoluau pe scenă.

Între anii 1974-1976, Filofteia Lăcătușu devine noul star al cântecului gorjenesc

Moartea neașteptată a maestrului Gelu Barabancea, în 1973, la doar 42 de ani, omul care avea merite incontestabile în creșterea valorică a Filofteiei, n-a descumpănit-o, ci, dimpotrivă, a ambiționat-o și mai mult în continuarea unei cariere artistice de excepție. Noul partener de viață o susținea necondiționat în tot ceea ce făcea iar bunele rezultate n-au întârziat să apară. Mai întâi, după o muncă de aproape o jumătate de an, în 1975, a înregistrat la „Electrecord” ce-l de-al doilea său disc, pe format mare, intitulat sugestiv pentru aceste frumoase plaiuri : „Jiule, pe malul tău”. El conține 11 cântece de mare sensibilitate artistică, dintre care la loc de cinste se situează celebrele „Ascultă, gorjanule”, „Am auzit o minciună”, „Măi neicuță, nu uita” sau „Gorjule, iubitul meu”.

Încântați de creațiile scoase pe piață de cunoscuta gorjeancă Filofteia Lăcătușu, realizatorii de la Televiziunea Română i-au făcut o seamă de înregistrări, filmate în satul Suseni, la Muzeul de la Curtișoara și în studiourile de la București. Dintr-o cauză inexplicabilă, în zilele noastre, redactorii de la emisiunile folclorice ale aceleiași televiziuni, publice de astă dată, le programează rar sau deloc, spre dezamăgirea multor iubitori ai cântecelor Filofteiei noastre.

Odată cu succesele artistice obținute de solistă, nici colegii de la Ansamblul „Doina Gorjului” nu se lăsau mai prejos. Maestrul Stelian Ghiocel, noul dirijor, acorda atenție sporită fiecărui angajat care dorea perfecțiune în tot ceea ce făcea. Marii avantațați nu erau decât spectatorii care aveau privilegiul de a fi răsfățați, pe lângă soliștii vocali, cu dansurile corpului de balet în care excelau și acum , după „epoca Barabancea”, Dumitru Durlai, Mihai Pilaf, Jeni Cristian, Mitică Hornea, Monica Mirulescu, Ioana Lupulescu sau Mariana Dima. De instrumentiști, ce să mai zicem ? Adevărați ași ai genului ! Virginica Surcel, Costică Burleanu, Nelu Ciocan, Marin Feraru, Nicu Lătărețu, Nicolae Petre Emil Dide, Ionel Puia, Dorel Mustăța, Alexandru Tănase, Virgil Falcoe. . . Era în anul 1976! Prin tot ceea ce făceau în munca artistică, membrii Ansamblului Artistic „Doina Gorjului” confirmau încă o dată că județul de pe Jiul de Sus este un nesecat izvor de talente, demne urmașe ale faimoșilor dumnealor înaintași : Nicu Novac, Maria Lătărețu, Tică Lătărețu, Iustina Băluțeanu, Petre Geacu Cătăroiu, Nelu Bobirci sau ale atunci recentului mare dispărut, Gelu Barabancea.

4 martie 1977, ultima zi din viața Filofteiei Lăcătușu

4 martie 1977 : o zi obișnuită din istoria țării. Soarele răsare deasupra pământului românesc la ora 6, 50. Potrivit calendarului, se întrezărea o zi ca

toate celelalte, specifice începutului de primăvară, când stai în cumpănă dacă să îmbraci paltonul sau pardesiul.

La postul „Radio București”, crainicul anunță clar și concis pronosticul meteorologilor : „Vremea va continua să se încălzească. Cerul va fi variabil, mai mult noros. Temperaturile maxime vor oscila între plus 5 și 12 grade, iar minimele între minus 5 și zero grade, în jumătatea de nord, și între minus 2 și plus 3 grade, în celelalte regiuni...” Așadar, iată cum începea o nouă zi aici, în țara Mioriței, de la Dunăre și Carpați.

În casa de la Târgu-Jiu, Filofteia Lăcătușu împreună cu Gicu Simu se treziseră mai devreme ca de obicei, fiindcă urmau să străbată un drum lung până în Capitală iar solista își pusese în minte să mai treacă de câteva ori cu privirea peste cântecele ce avea să le înregistreze a doua zi, pe 5 martie, la „Electrecord”, pentru cel deal treilea disc muzical. Cu toate astea, în colțișorul ei de cameră, cu vrafal de hârtii în față, avea momente când se oprea din treabă și cădea pe gânduri, fără să spună nimic. Observând aceste frământări, Mina Geică, prietena sa, în timp ce-i prepara un ceai de tei cu miere, și-a luat inima în dinți și a întrebat-o : „Nuți, ce-i cu tine? Ești bolnavă ?!”. Filofteia, după câteva momente de tăcere, cu o anumită stânjenală, i-a povestit pe scurt că noaptea a visat-o mireasă pe Maria, sora sa mai mică, decedată nu demult, la 22 de ani. Mai mult, cu două zile în urmă, noaptea, la Suseni, Ciobi, câinele blând al familiei, urlase toată noaptea, spre nemulțumirea stăpânilor, cărora nu li se mai întâmplase o asemenea ciudățenie cu animalul. Mina a încurajat-o, spunându-i ușor înfiorată că, de regulă, în luna martie, asemenea vise sunt frecvente și la alți oameni, din cauza asteniei de primăvară !

Pe drum, urmau să meargă împreună cu rudele lor, Anisia și Ion Simu, cu domiciliul tot în oraș, pe lângă biserica de aramă, care doreau să-și viziteze băiatul, aflat în cătănie la Unitatea militară de la Mihai Bravu. Plecarea spre București s-a făcut puțin după masa de prânz, în jurul orei 13, cu mașina personală, o „Dacia 1100”, a rubedeniilor amintite mai înainte. De-a lungul traseului, atmosfera a fost relaxantă, cei patru pasageri plănuiind ca în duminica imediat următoare, pe 6 martie, la întoarcere, să meargă împreună la sora cea mare a Filofteiei, Victoria Foi, din Roșia de Amaradia, care îi avertizase că o să-i ospăteze cu un curcan preparat la cuptor, stropit cu vin alb, păstrat încă din toamnă, într-o damigeană de zece litri.

Cînd au ajuns la București, fix la ora 21 a zilei de 4 martie, Vasile Măruță, fotograf și omul bun la toate, sosit mult mai devreme, cu altă mașină, le reținuse deja camerele 101 și 102, la Hotelul „Victoria”, o locație cochetă, liniștită și de bun gust pentru provinciali. Mai presus de aceasta, Măruță procurase și 12 kilograme de păstrăv, ce constituia atenția Filofteiei și a lui Gicu pentru întâlnirea de a doua zi cu nașa Maria Ciobanu și cu un prieten apropiat, generalul Victor Petrescu, medic orelist la Spitalul militar, căruia solista îi solicitase o consultație

preventivă la gât.

La ora 21, o5, după ce Măruță și Gicu Simu depozitaseră peștele până a doua zi în portbagajul mașinii, cei patru au urcat în camere după ce, mai înainte, comandaseră câte o bere și câte o cafea pentru fiecare. Rudele lor, mai vârstnicii Anisia și Ion Simu, n-au fost mulțumiți de camera lor 102 și au solicitat să li se dea urgent o altă cameră. În jur de 21, 10, Măruță, amuzat oarecum de cele întâmplare, le-a spus celor patru gorjeni, proaspăt cazați, că până se instalează ei confortabil în camere vrea să dea o raită până la barul de la „Intercontinental”, pentru „a trage în poză” niscaiva artiști și cântăreți celebri care obișnuiau, uneori, să vină seara la un șpriț sau la câte o . . . țârie de import ! A plecat imediat și după ce a parcurs câteva zeci de metri , abia intrat în pasajul ce face legătura cu Teatrul Național, brusc a simțit că nu se mai poate ține pe picioare și aproape imediat a auzit un huruit puternic.

De Ziua Femeii, la 8 Martie 1977, Filofteia Lăcătușu a fost înmormântată alături de alesul inimii sale. Tragica dispariție a mării artiste gorjene, la nici 30 de ani împliniți, i-a îndurerat profund pe gorjeni și pe nenumărații săi admiratori din întreaga țară. Încă de la primele ore ale dimineții de 8 martie 1977, Suseniul, micuțul sătuc unde Filofteia și Gicu făcuseră o nuntă fermecătoare, cu doar cinci luni în urmă, a fost luat cu asalt de sute și sute de oameni îndurerați. La ora 9, deja, datorită mulțimii venite cu autobuze, cu mașini personale, cu biciclete, cu căruțe sau pe jos, ca s-o conducă alături de Gicu pe ultimul drum, nu mai era loc să se arunce un simplu ac. Undeva, în sala casei, era depus tabloul lor de la recenta nuntă, mireasă și mire, iar atmosfera din jur sporea emoția la cote inimaginabile, prin cântecele de jale interpretate de bunii și neconsolații ei colegi de la Ansamblul Artistic „Doina Gorjului”, în frunte cu maestrul Stelian Ghiocel.

Până la biserică, unde aveau în plan să se cunune cât mai curând, sicriile celor doi, al Filofteiei și al lui Gicu, rămași uniți și dincolo de moarte, au fost purtate pe brațele tremurânde ale mulțimii care plângea în hohote, deoarece le dispăruse atât de nedrept și de timpuriu cea care, prin cântecele sale duioase, le înseninase chipurile și le înveselise inimile cernite de neazuri : frumoasa și talentata mare artistă a folclorului gorjenesc și românesc, Filofteia Lăcătușu.

... Era data de 8 martie 1977, ora 15, 30. Din acest moment, Filofteia se înscrisese definitiv în Orchestra îngerilor iar noi, cei rămași un pic mai mult pe pământ, avem datoria nobilă să nu-i uităm cântecele în care a surprins atât de veridic și emoționant dărnicia vieții și frumsețea de neegalat a plaiurilor gorjenești.

ANEXE

Foto 1. Filofteia Lăcătușu (1947-1977)

Foto 2. În recital cu Doina Gorjului, în anul 1975

Foto 3. Filofteia, mireasă, în septembrie 1976, alături de nașa Maria Ciobanu